

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17.07.1985, sp. zn. Sc 1/85, ECLI:CZ:NS:1985:SC.1.1985.1

Číslo: 1/1986

Právní věta: Nárok na vdovský důchod po poživateli československého dílčího starobního důchodu, který náležel podle Úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií (přílohy k vyhlášce č. 215/1949 Sb.) ve znění Dodatkové úmluvy (přílohy k vyhlášce č. 68/1970 Sb.), je třeba posoudit podle této úmluvy ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. nelze v takovém případě použít (§ 65 odst. 5 zákona č. 121/1975 Sb.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 17.07.1985

Spisová značka: Sc 1/85

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Důchod, Smlouvy mezinárodní, Sociální zabezpečení

Předpisy: 215/1949 Sb. 68/1970 Sb. 121/1975 Sb. § 65

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud České socialistické republiky usnesením z 20. 3. 1984 sp. zn. Co 213/83 potvrdil usnesení krajského soudu v Plzni z 9. 11. 1983 č.j. 13 C 133/82 - 47, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení v Praze z 11. 3. 1982 č. 086 202 164, kterým byla výše vdovského důchodu navrhovatelky upravena na částku 818,- Kčs měsíčně do doby, než bude z Francie poukázán doplatek francouzského důchodu a zahájena běžná výplata tohoto důchodu. Nejvyšší soud České socialistické republiky ve svém usnesení dospěl k závěru, že vzhledem) k ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. musí dojít ke snížení důchodu z československého důchodového zabezpečení (pojištění) o částku odpovídající zhodnocení doby zaměstnání v cizině, popřípadě o částku, o niž je tento důchod vyšší v důsledku zhodnocení i události (pracovní úraz, válečné poškození) odškodněné též dávkou v cizině. Úřad důchodového zabezpečení v přezkoumávaném rozhodnutí zmíněné ustanovení plně respektoval, když navrhovatelce krátil československý důchod podle poměru dob odpracovaných manželem navrhovatelky ve Francii a v ČSSR. Částka, o níž se navrhovatelčin vdovský důchod pro souběh s důchodem vypláceným z Francie snižoval, nepřevyšovala důchod vyplácený z ciziny.

Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky usnesením z 28. září 1984 sp. zn. 8 Co 103/84 zrušil usnesení městského soudu v Bratislavě z 24. 4. 1984 č. j. 5 C 2/84-9, jímž bylo zrušeno rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení v Bratislavě z 27. 10. 1982 č. 145 913 124 o přiznání dílčího

vdovského důchodu za období od 1. 1. 1980 do 30. 11. 1982, a vrátil mu věc k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí. Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky ve svém usnesení dospěl k závěru: „Podmienky vzniku nároku, ako aj výšku nároku na dôchodok československých a francúzskych štátnych príslušníkov a pozostalých po nich, ktorí boli striedavo alebo postupne poistení (zamestnaní) v obidvoch zmluvných štátoch, upravuje článok 13 Všeobecnej dohody v znení Dodatkovkej dohody (pozri prílohy k vyhláškam č. 215/1948 Zb. a č. 68/1970 Zb.). Z ustanovenia § 1 tohto článku Dohody vyplýva, že doby poistenia (zamestnania) získané československej a francúzskej sústave a doby uznané týmito sústavami za rovnocenné dobám poistenia (zamestnania) sa sčítajú za podmienky, že sa nekryjú, a to tak pre získanie nároku na dávku, ako aj pre zachovanie alebo opätovné nadobudnutie tohto nároku. Ustanovenie § 3 uvedeného článku upravuje postup pre určenie dávok, o ktoré sa môže poistenec uchádzať u každého zúčastneného francúzskeho alebo československého nositeľa poistenia. Podľa tohto článku bolo treba posúdiť aj nárok navrhovateľky na vdovský dôchodok a preskúmať správnosť napadnutého rozhodnutia odporcu.“

Podle ustanovení § 27a odst. 1 zákona o organizaci soudů a o volbách soudců (úplné znění vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.) předseda Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky přikázal senátu Nejvyššího soudu ČSSR k zaujetí stanoviska otázku výkladu ustanovení § 65 odst. 3 a 5 zákona č. 121/1975 Sb. ve spojení s článkem 13 Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií (přílohy k vyhlášce č. 215/1949 Sb.) při rozhodování o nároku na vdovský důchod.

Vedle uvedených rozhodnutí nejvyšších soudů republik byla podkladem pro zaujetí stanoviska k zajištění jednotného výkladu ustanovení § 65 odst. 3 a 5 zákona č. 121/1975 Sb. ve spojení s ustanovením článku 13 Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií senátem Nejvyššího soudu ČSSR také vyjádření generálního prokurátora ČSSR, předsedy Nejvyššího soudu ČSR a předsedy Nejvyššího soudu SSR, vyžádaná k této otázce předsedou Nejvyššího soudu ČSSR podle ustanovení § 27a zákona o organizaci soudů a o volbách soudců.

Generální prokurátor Československé socialistické republiky ve svém vyjádření uvedl, že Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky v usnesení sp. zn. 8 Co 103/84 správně poukázal na to, že podmínky vzniku nároku a výši nároku na důchod československých a francouzských státních příslušníků a pozůstalých po nich, kteří byli zaměstnání (pojištěni) ve smluvních státech, upravuje článek 13 Všeobecné úmluvy mezi Československem a Francií o sociální bezpečnosti ve znění Dodatkové úmluvy. Výši nároku na vdovský důchod z československé soustavy je proto třeba stanovit podle článku 13 (§ 3) této Všeobecné úmluvy.

Ve vyjádření předsedy Nejvyššího soudu České socialistické republiky se uvádělo, že nároky na vdovské důchody po zemřelých, kteří byli zaměstnání v Československu a ve Francii, se posuzují podle Všeobecné úmluvy mezi Československem a Francií o sociální bezpečnosti, která v oddílu 3 upravuje pojištění pozůstalých; československý dílčí důchod je proto třeba určit v souladu s ustanovením článku 13 (§ 1 a § 3) této úmluvy. Článek 13 uvedené úmluvy v § 1 stanoví, že u československých nebo francouzských státních příslušníků, kteří byli postupně nebo střídavě pojištěni v obou smluvních státech v jedné či více soustavách starobního pojištění nebo pojištění pozůstalých (důchody), sečtou se doby pojištění získané v těchto soustavách nebo doby uznané těmito soustavami za rovnocenné dobám pojištění (za podmínky, že se tyto doby nekryjí), a to jak pro získání nároku na dávky, tak pro zachování nebo opětné nabytí tohoto nároku. V ustanovení § 3 téhož článku je upraveno, jak se určují dávky, o něž se může pojištěnec ucházet u každého zúčastněného francouzského nebo československého nositele pojištění. Určují se v zásadě tak, že výše dávek, na něž by měl pojištěnec nárok, kdyby byl úhrn dob uvedených v § 1 tohoto článku získán v příslušné československé nebo francouzské soustavě, se snižuje v poměru délky dob získaných v této soustavě. V ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. se stanoví, že je-li poživateli důchodu poskytován současně z ciziny důchod stejného druhu z jakéhokoli sociálního zabezpečení (pojištění, zaopatření),

sníží se důchod z československého důchodového zabezpečení (pojištění) o částku odpovídající doby zaměstnání v cizině, popřípadě o částku, o niž je tento důchod vyšší v důsledku zhodnocení události (např. pracovní úraz, válečné poškození) odškodněné dávkou v cizině. Částka, o kterou se důchod uvedený v předchozí větě snižuje, nesmí převyšovat důchod vyplácený v cizině. Poněvadž jde v zásadě o shodnou úpravu vyjádřenou jak v ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb., tak i v uvedené úmluvě, je třeba dovolit se zřetelem k odstavci 6 téhož ustanovení, v němž je vyjádřeno, že ustanovení odstavců 3 a 4 platí jen tehdy, nestanoví-li jinak mezistátní úmluva, že tím není dotčena platnost již zmíněného odstavce 3, zejména zásady vyjádřené v jeho druhé větě, že částka, o kterou se důchod snižuje, nesmí převyšovat důchod vyplácený z ciziny. Úmluva se dotýká jen nároků francouzských státních občanů vůči československému nositeli důchodového zabezpečení a nároků československých občanů vůči francouzskému nositeli pojištění. Z uvedených důvodů je třeba zvážit, zda nemá být aplikováno pouze ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. a nikoli ustanovení uvedené úmluvy.

Ve vyjádření předsedy Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky se uvádělo, že právní názor Nejvyššího soudu SSR vychází z dosavadní právní praxe, zejména z rozhodnutí uveřejněného pod č. 27/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Podle § 3 článku 13 Všeobecné úmluvy se dávky, o které se může pojištěnec ucházet u každého zúčastněného francouzského nebo československého nositele pojištění, určují v zásadě tak, že výše dávek, na které by měl pojištěnec nárok, kdyby úhrn dob uvedený v § 1 tohoto článku získal v příslušné československé nebo francouzské soustavě, snižuje v poměru délky dob získaných v této soustavě. V § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. se sice stanoví, že poskytuje-li se poživateli důchodu současně z ciziny důchod stejného druhu z jakéhokoli sociálního zabezpečení (pojištění, zaopatření), sníží se důchod z československého důchodového zabezpečení (pojištění) o částku odpovídající zhodnocení doby zaměstnání v cizině; je však třeba poukázat na to, že použitelnost citovaného ustanovení je omezená a platí jen tehdy, nestanoví-li mezistátní úmluva jinak. Ve věci řešené rozhodnutím Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 8 Co 103/84 bylo nesporné, že navrhovatelce byl přiznán vdovský důchod na základě mezistátní úmluvy, kterou je výše citovaná Všeobecná úmluva. Jestliže v dané věci je úmluva použitelná, nepřichází použití ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. v úvahu, protože by to bylo v rozporu s ustanovením § 65 odst. 5 citovaného zákona.

S přihlédnutím ke všem uvedeným okolnostem dospěl senát Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky při zaujetí stanoviska k zajištění jednotného výkladu ustanovení § 65 odst. 3 a 5 zákona č. 121/1975 Sb. ve spojení s ustanovením článku 13 Všeobecné úmluvy mezi Československem a Francií o sociální bezpečnosti ve znění Dodatkové úmluvy k těmto závěrům:

Nárok na vdovský důchod po poživateli československého dílčího starobního důchodu, který náležel podle Úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií (přílohy k vyhlášce č. 215/1949 Sb.) ve znění Dodatkové úmluvy (přílohy k vyhlášce č. 68/1970 Sb.), je třeba posoudit podle této úmluvy; ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. nelze v takovém případě použít (§ 65 odst. 5 zákona č. 121/1975 Sb.).

Z odůvodnění:

Šlo tu o otázku, podle kterých ustanovení zákona č. 121/1975 Sb. se posuzuje nárok na vdovský důchod po poživateli československého dílčího starobního důchodu, který náležel podle československých předpisů a Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií z 12. 10. 1948 (přílohy k vyhlášce č. 215/1948 Sb.) ve znění Dodatkové úmluvy z 27. 10. 1967 (přílohy k vyhlášce č. 68/1970 Sb.).

Všeobecná úmluva o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií v oddíle 3 upravuje starobní pojištění a pojištění pozůstalých (důchody). V článku 13 tohoto oddílu Úmluvy jsou upraveny

podmínky vzniku nároku československých a francouzských státních příslušníků, kteří byli postupně nebo střídavě pojištěni v obou smluvních státech v soustavách starobního pojištění nebo pojištění pozůstalých (důchody). Doby tohoto pojištění se pro získání, zachování nebo opětné nabytí nároku sčítají za podmínky, že se nekryjí (§ 1). Dávky, o které se může pojištěnec ucházet u každého francouzského nebo československého nositele zabezpečení (pojištění), se v zásadě určují tak, že výše dávek, na něž by měl pojištěnec nárok, kdyby byl úhrn dob uvedených v § 1 tohoto článku získal v československé nebo francouzské soustavě, se snižují v poměru délky dob získaných v této soustavě (§ 3). Podle článku 13 Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií se posuzuje také nárok na vdovský důchod vdovy po zemřelém poživateli československého dílčího starobního důchodu přiznaného podle této úmluvy (srov. také slovní označení 3 Úmluvy a článek 20 Správního ujednání č. 1 ze 30. 1. 1970).

Naproti tomu, nestanoví-li jinak mezistátní úmluva (§ 65 odst. 5 zákona č. 121/1975 Sb.), poživateli důchodu, kterému je současně z ciziny poskytován důchod stejného druhu z jakéhokoli sociálního zabezpečení (pojištění, zaopatření), se důchod z československého důchodového zabezpečení (pojištění) sníží podle ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. o částku odpovídající zhodnocení doby zaměstnání v cizině, přičemž částku, o kterou se tento důchod snižuje, nesmí převyšovat důchod vyplácený z ciziny.

Šlo tu tedy o otázku, zda výše vdovského důchodu, který je současně poskytován také cizozemským nositelem důchodového zabezpečení, se posuzuje podle obecných ustanovení a podle ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb., nebo zda výše tohoto důchodu vyplývá z obecných ustanovení zákona č. 121/1975 Sb. ve spojení s článkem 13 Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií.

Předpokladem pro použití ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. je poskytování důchodu stejného druhu z ciziny, přiznaného cizozemským nositelem důchodového zabezpečení ve výši, ve které náleží podle cizích předpisů. A dále to, že československým nositelem důchodového zabezpečení byla zhodnocena doba zaměstnání v cizině pro nárok na důchod a jeho výši podle československých předpisů. Starobní a vdovské důchody poskytované cizím nesmluvním nositelem důchodového zabezpečení nejsou sníženým (tzv. dílčím) důchodem. Proto je důchod z ciziny vyplácen v částce, v jaké jej cizozemský nositel důchodového zabezpečení přiznal, zatímco důchod náležející z československého důchodového zabezpečení se podle ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. sníží o částku odpovídající době zaměstnání v cizině, kterou československý orgán důchodového zabezpečení zhodnotil pro vznik nároku na důchod i pro výši dávky.

Dávky starobního i vdovského důchodu, poskytované podle Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií francouzským a československým nositelem pojištění, jsou však sníženým (tzv. dílčím) důchodem. V těchto dávkách a jejich výši je vždy vyjádřen poměr dob pojištění (zaměstnání) nejen ve státě, z jehož důchodového zabezpečení se dávka přiznává, ale i ve druhém smluvním státě. Již z tohoto důvodu je proto vyloučeno použití ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb., neboť jinak stanoví mezinárodní úmluva (§ 65 odst. 5 zákona č. 121/1975 Sb.), podle níž výše československého důchodu odpovídá vždy jen skutečné době zaměstnání (pojištění) v Československu. Nelze proto tento důchod dále snižovat podle ustanovení § 65 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb.